

LAKIALOITE 116/2009 vp

Laki jäteverolain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteen tarkoituksena on korottaa kunnallisille kaatopaikoille sijoitettaviin jätteisiin kohdistuvaa jäteveroa ja laajentaa jäteverovelvollisuutta koskemaan myös yksityisten jätteentuottajien omia kaatopaikkoja. Aloitteella torjutaan ilmastomuutosta asettamalla kaatopaikalle sijoitettavalle biojätteelle kaikkein korkein vero ja kannustamalla kaatopaikkakaasun hyödyntämiseen antamalla verovähennysoikeus myös kaatopaikalta kerätystä ja hyödynnettävästä kaasusta. Yksityisten kaatopaikkojen inaktiivisen jätteen jätevero asetetaan kunnallisten kaatopaikkojen jäteveroa alhaisemmalle tasolle lukuun ottamatta ilmastomuutosta pahentavaa, yksityisille kaatopaikoille sijoitettavaa aktiivista biohajoavaa jätettä.

Jäteveron ulkopuolelle jää jäte, jota hyödynnetään ympäristövaatimuksiin perustuvien suun-

nitelmien mukaisesti kaatopaikan rakenteissa ja rakennelmissa. Voimassaolevaan jäteverolakiin verrattuna verottomuus poistetaan siistausjätteeltä, rikinpoistojätteeltä ja lentotuhkalta.

Tavoitteena on parantaa olennaisesti jäteveron ympäristöpoliittista ohjaavuutta ja siten edistää jätealan kehittämistä Valtakunnallisen jätehuoltosuunnitelman vuoteen 2016 ja OECD:n Suomen ympäristöpolitiikan arviointiryhmän esittämien suositusten mukaisesti. Aloitteessa on myös huomioitu joiltain osin valtionvarainministeriön jäteverotuksen kehittämistyöryhmän muistiota vuodelta 2009 ja siihen liitettyä lausumaa. Ehdotetuilla lakimuutoksilla on myös merkittävä kilpailupoliittinen merkitys. Ne yhdenmukaistavat jäteverotusta koskevat käytännöt ja poistavat näin verotuksen kautta toteutuvan välillisen julkisen tuen.

PERUSTELUT

Valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa vuoteen 2016 ohjataan Suomen jätepolitiikan suuntaa kohti kierrätysyhteiskuntaa. Tällä aloitteella toteutetaan seuraavia jätesuunnitelman tavoitteita:

1. Kaivannaistoiminnan materiaalitehokkuuden lisääminen ja taloudellisen ohjauksen toteutettavuuden tutkiminen.

2. Yyhdyskuntajätteen kierrätyksen lisääminen. Keinona jätesuunnitelmassa mainitaan lajitelun edistäminen mm. kuntien jätetaksojen rakennetta ja kannustavuutta kehittämällä.

3. Jätehuollon haitallisten ilmastovaikutusten vähentäminen. Tavoitteina ovat biohajoavan jätteen kaatopaikkasijoittamisen rajoittaminen

ja biokaasun talteenoton ja tuotannon lisääminen jätteistä.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n työryhmä (2009) arvioi Suomen ympäristöpolitiikan ja suositteli jätehuollon kehittämistoimia. OECD:n työryhmä toteaa, että vaikka tuotantoteollisuuden jätemäärien kehitys on kytkeytynyt irti talouskasvusta, tuotantoteollisuudessa syntyvien jätteiden kokonaismäärä BKT-yksikköä kohden on yhä yli kaksinkertainen OECD-maiden keskiarvoon verrattuna. Yhdyskuntajätteen hyödyntämistä on yhä alhainen. Jätteitä ei lajitella niiden syntypaikalla riittävästi. Etenkin biojätteen hyötykäytössä on jääty jälkeen siksi, että kaatopaikalle viemisen vaihtoehtoja ei ole kehitetty riittävästi. Biojätteen sijoittaminen kaatopaikalle on yhä yleistä. OECD:n työryhmä suosittelee, että Suomi edistää jätteiden lajittelua ja hyötykäyttöä lisääviä markkinamekanismeja. Erityisesti suositellaan jäteveron mukauttamista valtakunnallisen jätesuunnitelman tavoitteiden mukaisesti ja jäteveron laajentamista yksityisiin teollisuuskaatopaikkoihin. Aloitteella toteutetaan OECD:n suositukset tältä osin.

Kunnallisten kaatopaikkojen jäteveron korotus

Vuonna 2006 Suomessa kertyi jätteitä 69 miljoonaa tonnia, josta kaatopaikalle sijoitettiin 37 miljoonaa tonnia. Kaatopaikalle sijoitetusta jätteestä vain 1,4 miljoonaa tonnia on peräisin yhdyskunnista, ja se sijoitetaan kunnallisille, yleisille kaatopaikoille. Tällä hetkellä ainoastaan yleisille, kunnallisille kaatopaikoille loppusijoitettavasta jätteestä kannetaan jätevero. Jäteveron maksavat asukkaat. Myös pienet ja keskisuuret yritykset maksavat huomattavan osan yleisille kaatopaikoille toimitettavan jätteen jäteverosta. Veron suuruus on 30 euroa jätetonnin kohden.

Verokertymä on noin 50–55 miljoonaa euroa vuodessa. Vuonna 2007 kunnallisia kaatopaikkoja oli yhteensä 59 kappaletta.

Suomen kunnallisille kaatopaikoille asetettu jäteveron taso on jonkin verran alhaisempi verrattuna muutamiin muihin Pohjoismaihin. Ruot-

sisssa vastaava kaatopaikalle sijoitettavan jätteen vero on 37 euroa tonnilta ja Tanskassa 50 euroa tonnilta.

Aloitteella säädetään kunnallisten kaatopaikkojen jäteveron korotus kahdessa vaiheessa 10 eurolla tonnia kohden eli vero ehdotetaan korotettavaksi 40 euroon tonnia kohden vuoden 2011 alusta ja 50 euroon tonnia kohden vuoden 2012 alusta.

Suomen yhdyskuntajätteiden kaatopaikoille sijoitetaan biojätteen lajittelusta ja käsittelystä huolimatta 867 000 tonnia biohajoavaa jätettä vuodessa (2007). Aloitteella korotetaan yhdyskuntien kaatopaikoille sijoitettavan biohajoavan jätteen veroa 50 euroon tonnia kohden vuoden 2011 alusta ja 60 euroon tonnia kohden vuoden 2012 alusta.

Kunnallisilta kaatopaikoilta kerättäisiin ensimmäisen vaiheen veronkorotuksen jälkeen vuonna 2011 noin 65 miljoonaa euroa. Vuoden 2012 jälkeen kunnallisilta kaatopaikoilta kerättävän veron tuotto olisi noin 80 miljoonaa euroa.

Yksityisten kaatopaikkojen jäteverovelvollisuus ja jäteverot

Vuoden 2005 tilastojen mukaan yksityisille kaatopaikoille sijoitettiin ei-biohajoavaa tuotantojätettä noin 22,4 miljoonaa tonnia, josta noin 20,2 miljoonaa tonnia syntyi kaivannaisteollisuuden toiminnasta. Näille kaatopaikoille viedään mm. sivukiveä, ylijäämämaata, rikastushiekkaa, kipsisakkaa, tuhkaa, jaroosiittia, rautasakkaa, kuonaa, meesaa, viherlipeää ja autopaloittamon kevytjätettä. Yksityisille rejektikaatopaikoille toimitetaan hyödyntämistoiminnassa syntyvää kierrätykseen tai polttoon soveltumatonta jätettä. Yksityisille kaatopaikoille sijoitetaan myös ilmastomuutosta lisäävää biojätettä noin 726 000 tonnia vuodessa. Tällä hetkellä Suomen yksityisiä kaatopaikkoja ei jätevero koske, eli suurin osa kaatopaikalle loppusijoitettavasta jätteestä on jäteveron ulkopuolella.

Isossa-Britanniassa jätevero kohdistuu kaatopaikalle toimitettavaan jätteeseen ja sen suuruus riippuu siitä, onko kyse päästöjä synnyttävästä niin sanotusta aktiivisesta jätteestä vai inaktiivisesta jätteestä. Vuonna 2009 aktiivisen jätteen

vero on noin 50 euroa tonnilta ja inaktiivisen jätteen vero noin 3,20 euroa tonnilta.

Valtakunnallisen jätesuunnitelman vuoteen 2016 tavoitteiksi on asetettu luonnonsoran ja kalliomurskeen korvaaminen teollisuuden ja kaivannaistoiminnan jätteillä viisiprosenttisesti. Kaivannaistoiminnan jätteisiin kohdistuva jätevero kannustaa tavoitteeseen pääsemisessä.

Aloitteella säädetään yksityisten kaatopaikkojen jätevero Ison-Britannian esimerkin mukaisesti siten, että kasvihuonekaasuja aiheuttavan aktiivisen biohajoavan jätteen vero on 50 euroa tonnilta vuodesta 2011 lähtien ja 60 euroa tonnilta vuodesta 2012 lähtien ja inaktiivisen jätteen vero kolme (3) euroa tonnilta vuodesta 2011 lähtien ja neljä (4) euroa tonnilta vuodesta 2012 lähtien.

Yksityisiltä kaatopaikoilta kerättäisiin säädöksen astuttua voimaan vuodesta 2011 aktiivisesta biohajoavasta jätteestä vähintään 35 miljoonaa euroa (0,73 miljoonaa tonnia) ja inaktiivisesta jätteestä 67 miljoonaa euroa ja vuodesta 2012 lähtien biohajoavasta jätteestä 42 miljoonaa euroa ja inaktiivisesta jätteestä 90 miljoonaa euroa vuodessa.

Verottomuus

Verottomuus poistetaan siistausjätteestä, rikinpoistojätteestä ja lentotuhkasta.

Lakialoitteella täsmennetään sitä, missä määrin jätettä voidaan käyttää verottomasti kaatopaikan rakenteissa ja rakennelmissa. Jotta materiaalit voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti ohjata hyödyntämiseen, verovapaus rajataan vain kaatopaikan ympäristöluvassa edellytettujen suunnitelmien mukaisiin määriin.

Laissa säilytetään nykyinen käytäntö siten, että verottomuus ei koske halkaisijaltaan yli 150 millimetrin kokoisista kappaleista koostuvaa betonijätettä. Tällä verottomuusrajauksella on ratkaiseva merkitys siihen, että betonijätteet ohjautuvat hyötykäyttöön.

Vaikutukset jätteen synnyn ehkäisyyn

Valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa vuoteen 2016 asetetaan tavoitteeksi teollisuus- ja kaivannaistoiminnan materiaalitehokkuuden lisääminen. Aloitteessa esitetty jäteverovelvollisuuden ulottaminen yksityisille kaatopaikoille sijoitettaviin jätteisiin ohjaa jätteen synnyn ehkäisyyn ja materiaalien tehokkaampaan käyttöön teollisuudessa ja kaivannaistoiminnassa.

Vaikutukset jätteiden kierrätykseen ja työllisyyteen

Aloitteessa esitetty kunnallisten kaatopaikkojen jäteveron korottaminen, jäteverovelvollisuuden laajentaminen yksityisiin kaatopaikkoihin ja biohajoavan jätteen erillisverotus vahvistavat jätteiden ohjautumista kierrätykseen ja lisäävät yhteiskunnan materiaalitalouden tehokkuutta. Verotus vahvistaa kierrätystaloutta ja luo työpaikkoja kierrätysaloille.

Vaikutukset ilmastomuutokseen

Suomen yhdyskuntajätteiden kaatopaikoille sijoitetaan biojätteen lajittelusta ja käsittelystä huolimatta vähän alle miljoona tonnia vuodessa (2007). Kaatopaikoille sijoitetaan muuta kuin yhdyskunnista peräisin olevaa biojätettä suurin piirtein saman verran. Biohajoavan jätteen hajoessa kaatopaikalla syntyy kaatopaikkakaasuja. Ne sisältävät ilmastomuutosta aiheuttavaa hiilidioksidia ja metaania.

Aloitteen mukaan jäteverovelvollinen kaatopaikka saa verovähennystä keräämästään ja hyödyntämästään kaatopaikkakaasusta, mikä on taloudellinen kannustin kaatopaikkakaasun keräämisen ja hyödyntämiseen. Kaatopaikkakaasun keräämisellä vähennetään kaatopaikkojen haitallisia ilmastovaikutuksia.

Jäteverotuksen selvitystyöryhmän muistioon liittyvässä lausumassa todetaan, että ilmastomuutoksen torjunta edellyttää myös teollisuuden biohajoavien jätteiden kaatopaikkasijoituksen oleellista vähentämistä ja muun hyötykäytön lisäämistä. Aloitteella toteutetaan lausuman vaatimus.

Vaikutukset jäteverovelvollisiin ja elinkeino-toimintaan

Kunnallisten kaatopaikkojen jäteveron korotus kohdistuu kuntalaisiin sekä pieniin ja keskusuriiin yrityksiin.

Jäteveron laajentamisen toimialakohtaiset vaikutukset yrityksiin vaihtelevat merkittävästi. Verovelvollisuuden laajentaminen yksityisiin kaatopaikkoihin kohdistuu teollisuustoimintaan. Jäteveroa kerätään mm. kaivannaistoiminnalta.

Yksityisten kaatopaikkojen biohajoavan jätteen vero kohdistuu eniten mekaaniseen ja kemialliseen metsäteollisuuteen, rakentamiseen ja purkamiseen sekä elintarvikkeiden ja juomien valmistukseen.

Jäteveron korotus, verovelvollisuuden laajentaminen ja biohajoavan jätteen erillisverotus vahvistavat kierrätysyritysten toimintaa ja luovat kierrätysalalle uusia työpaikkoja.

Kilpailuoikeudelliset vaikutukset

Aloitteen perusteella biohajoavaa jätettä verotetaan yhtenäisesti riippumatta siitä, onko se sijoit-

tettu kunnalliselle vai yksityiselle kaatopaikalle. Tämä vähentää tämänhetkisiä jäteverolain kilpailuoikeudellisia ongelmia, jotka johtuvat samanlaisen jätteen erilaisesta kohtelusta riippuen siitä, kenen omistamalle kaatopaikalle jäte sijoitetaan. Aloitteella kavennetaan myös kilpailuoikeudellisia epäkohtia koskien muuntotyypin jätteen sijoittamista kunnalliselle tai yksityiselle kaatopaikalle asettamalla yksityisten kaatopaikkojen inaktiiviselle jätteelle jätevero.

Vaikutukset valtiontalouteen

Aloitteessa esitetyt veron korotukset ja verovelvollisuuden laajentaminen vahvistavat valtiontaloutta. Aloitteen perusteella jäteverolla kerätään 170—200 miljoonaa euroa vuosittain, kun veron määrä nykyisin on vain 50—55 miljoonaa euroa.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

jäteverolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 28 päivänä kesäkuuta 1996 annetun jäteverolain (495/1996) 5 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 1157/1998,

muutetaan 4 §:n 1 ja 2 momentti, 5 §:n 1 momentin 4 kohta ja 7 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 4 §:n 1 ja 2 momentti laissa 1066/2002 ja 5 §:n 1 momentin 4 kohta mainitussa laissa 1157/1998, sekä

lisätään 2 §:n 1 momentin 4 kohtaan, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 1157/1998, uusi c alakohta ja 4 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 1066/2002, uusi 3 momentti, jolloin nykyiset 3 ja 4 momentti siirtyvät 4 ja 5 momentiksi, seuraavasti:

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

4) *kaatopaikalla* jätteen käsittelypaikkaa, jonne jätettä sijoitetaan maan päälle tai maahan ja:

c) jota pidetään yllä ainoastaan oman toiminnan tai samaan konserniin kuuluvan yrityksen tuottamien jätteiden sijoittamista varten.

4 §

Kaatopaikalle sijoitettavasta biojätteestä on suoritettava veroa 50 euroa tonnilta vuoden 2011 alusta lähtien ja 60 euroa tonnilta vuoden 2012 alusta lähtien. Mikäli kaatopaikalle sijoitettava jäte sisältää biohajoavaa jätettä yli 60 painoprosenttia kuukausikeskiarvona laskettuna, veroa peritään biojätteen verokannan mukaisesti.

Veroa on suoritettava 40 euroa tonnilta jätettä, joka toimitetaan kaatopaikalle, jota pitää yllä kunta tai jokin muu taho kunnan lukuun; tai jota pidetään yllä toisten tuottamien jätteiden sijoittamista varten vuoden 2011 alusta lähtien ja 50 euroa tonnilta vuoden 2012 alusta lähtien.

Veroa on suoritettava kolme (3) euroa tonnilta inaktiivista jätettä, joka toimitetaan kaatopaikalle, jota pitää yllä jätteentuottaja omien jätteidensä tai samaan konserniin kuuluvan jätteentuottajan tuottamien jätteiden sijoittamista varten vuoden 2011 alusta lähtien ja neljä (4) euroa vuoden 2012 alusta lähtien.

5 §

Veroa ei ole suoritettava kaatopaikalle muista jätteistä eroteltuna toimitettavasta:

4) jätteestä, joka hyödynnetään kaatopaikalla sen perustamisen, käytön, käytöstä poistamisen tai jälkihoidon kannalta välttämättömissä rakenteissa tai rakennelmissa kaatopaikan ympäristöluvassa olevan käyttö- ja hoitosuunnitelman tai rakentamis- ja laadunvalvontasuunnitelman mukaisesti.

7 §

Verovelvollisella on oikeus vähentää verokaudelta suoritettavasta verosta kaatopaikalta asianomaisen verokauden aikana poisiviedystä jätteestä tai kaatopaikalta kerättyä ja hyödynnettyä kaasua vastaavan jätteen jäteveron määrän.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2011.

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 2009

Sanna Perkiö /kok